

KIRŞEHİR YÖRESİ OYA SANATINA DAİR SÖZ VARLIĞI*

Songül ERDOĞAN**

ÖZ

Oya, Türk kültüründe önemli yeri olan el sanatlarından biridir. Kendine ait farklı yöntem ve tekniklerle oluşturulan oyalar, her ne kadar uzun zamandan beri kullanılıyor olsa da; özellikle Cumhuriyet döneminde büyük gelişme göstermiştir. Oyalar, günlük ihtiyaçlara cevap verme, süslenme aracı olmasının yanında önemli bir iletişim aracı da olmuştur. Farklı alanlarda kullanılmakla birlikte Kırşehir yöresinde oyaların en yaygın olarak kullanıldığı yer başörtüsü kenarıdır. Bu çalışmada Kırşehir yöresinde başörtüsü kenarı olarak kullanılan oya el sanatına yönelik söz varlığına yer verilmiştir. Söz varlığını etkilemesi sebebiyle yörenin örtünme kültürü ve bununla ilgili anlamlar da göz önünde tutulmuştur. Derleme, tarama ve gözlem yoluyla ulaşılan sözcüklerin anlamları verilerek bu alanla ilgili terminoloji oluşturulmaya çalışılmıştır. Tespit edilen söz varlığı anlamca yakın olduğu kavrama göre altı başlık altında verilmiştir. Yöreden tespit edilen 131 söz varlığı Derleme Sözlüğü, Güncel Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü ve Kırşehir Yöresi Ağızları sözlükleri ile karşılaştırılmıştır. Terim değeri taşıyan bu söz varlığının sözlüklere yansıma oranı değerlendirilmiş ve tespit edilen sözcüklerin adı geçen sözlüklere büyük oranda yansımadağı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Söz Varlığı, Kırşehir, Terim, Oya, El Sanatları.

THE VOCABULARY OF LACEWORK IN THE KIRŞEHİR REGION

ABSTRACT

Lace is one of the handicrafts that has an important place in our culture. Laces, created with its own different methods and techniques, although it has been used for a long time; especially in the Republican period. Laces have been an important communication tool as well as being a means of responding to daily needs and adorning. Although it is used in different areas, the most common use of lace in the Kırşehir region is the scarf edge. In this study, the terminology of the lace used as a headscarf edge in the Kırşehir region is given. By giving the meanings of these terms, which we have reached through compilation and scanning, the terminology related to this field has been tried to be formed. The lace terms that we determined from Kırşehir region are given under six headings according to the concept that they are close in meaning. The reflection rate of these terms in the dictionaries was evaluated by comparing the 131 lace terms determined from the region with the Compilation Dictionary, the Contemporary Turkish Dictionary, the Scan Dictionary and the Kırşehir Regional Dialects dictionaries. It has been seen that the indefinite noun phrase and adjective phrase structure are widely used and Turkish words are mostly included while creating the lace terms of the Kırşehir region.

Keywords: Terms, Kırşehir, Kırşehir Terms, Lace, Handicrafts.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 15.01.2022; Yayına Kabul Tarihi: 01.05.2022

* Bu çalışma, 2. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde (20-23 Nisan 2017) sunulan bildirinin geliştirilerek makaleye dönüştürülmüş hâlidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KIRŞEHİR; ORCID: 0000-0002-5355-9399, E-posta: stanboga@ahievran.edu.tr

Etik Beyanı: Araştırmada, 2020 yılı öncesi veriler kullanıldığından etik kurul raporuna yer verilmemiştir.

Giriş

Oya, günlük hayatta ve özel günlerde kullanılmak için yazma, tülbent kenarlarına yapılan bir süsleme sanatıdır. Geniş anlamda bakıldığında süsleme amacıyla yapılan örtü ve süslemeler de oya olarak adlandırılmaktadır. Dar anlamda bakıldığında ise kenar süsü olarak bilinmektedir. Kenar süsü olarak en çok kullanıldığı alan ise başörtüsü kenarlarıdır. Oyalar özellikle hanımların başörtüleri ile özdeşleşmiştir. Bunların dışında çeşitli kumaşların, havluların, keselerin kenarlarına yapılan oyaları da görmek mümkündür.

Oyalar Anadolu kadınının sessiz iletişim aracıdır. Süslenmeyi seven fakat diğer taraftan da toplumda erkekler kadar söz sahibi olamayan Türk kadını vermek istediği mesajı oyalara yükleyerek toplumdaki söz hakkını bu yolla kullanmıştır. Çevresindeki her türlü güzel malzemeyi iğne, tığ, firkete yardımıyla birleştirerek hâlini dolaylı yoldan aktarmıştır. Hanımların üstün zekâsı el emeği ile birleşerek bir oya dili oluşturmuştur. Örneğin geçimsiz kişileri anlatmak için *zilli maşa*, konukseverliği göstermek için *otel odası*, kayınvalide ile olan anlaşmazlığı simgelemek için *çakırdiken*, *kaynana yumruğu*, gençliği anlatmak için *coşturan* gibi isimler Anadolu'nun farklı coğrafyalarında oyalara ad olarak verilmiştir. Oyada kullanılan renkler, ana ve ara motifler ve bu motiflere verilen adlar da bir oya sanatında hem dilsel hem de görsel göstergelerin doğmasına sebep olmuştur (Erdoğan, 2020, s. 885-896). Bölgeden bölgeye değişen oyalar bölgenin bitki örtüsü, gelenekleri, geçim kaynakları vb. birçok unsurdan etkilenerek farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2020, s. 210).

Türk dilinde, incelik, güzellik ve zarafet ifadesi olarak “Oya gibi” deyiminin kullanılması bu el sanatının ne kadar ince bir sanat olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Oya, batı kültüründen geçen dantelle, iğne ile yapılan düğümleme tekniğinin Anadolu sahasında birleşmesi sonucu kendine has özellikleri olan bir el sanatıdır. Gelişimine Anadolu coğrafyasında devam etmesi sebebiyle oya el sanatında kullanılan söz varlığı da Türk dilinin kurallarına ve terim yapma yollarına uygun olarak gelişmiştir.

Her bölgenin kendine has oyaları mevcuttur. Bu çalışmada araştırma sahası olarak Kırşehir yöresi seçilmiştir. Kırşehir yöresi Türk kültürü açısından oldukça zengin bölgelerden birisidir. İlk olarak Selçuklular daha sonra Osmanlılar tarafından millî menfaatlere uygun olarak parçalanarak iskân edilen bütün Türk boylarının hemen hemen bir parçasını Kırşehir’de bulmak mümkündür (Gündüz, 2006, s. 209). Bölgede farklı Türk boylarının bir arada yaşaması, diğer illere çok göç vermesi, yurt dışında hatırı sayılır ölçüde Kırşehir halkının olması vb. sebeplerden dolayı Kırşehir yöresi örtünme kültürü ve oyalarda da birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır.

Yörede doğum, cenaze, askere gitme ve ölüm gibi hayatın farklı dönemlerine ait uygulamalarla ilgili yapılan gözlemlerde örtünme kültürünün yörede farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar örtünme ve oyalara yönelik söz varlığını da etkilemiştir.

Kırşehir yöresinde evlenecek bir genç kızın çeyizinde hayatının farklı dönemlerinde kullanması amacıyla hazırlanmış oyalar mevcuttur. Doğum, askerlik, evlenme ve ölüm gibi hayatın dönüm noktalarında kullanılmak ya da hediye olarak verilmek üzere farklı renklerde oyalar genç kızların çeyizinde yer alır. Gelin kıza örtmek ve onun aile büyüklerine hediye etmek üzere erkek çocuklarının anneleri de kız çeyizindeki kadar olmasa da oğulları için oyali yazma hazırlamaktadırlar.

Kırşehir yöresinde “al yazması” bebek doğduğu zaman anneye zarar veren alkarısı adı verilen kötü ruhlardan bebeği ve anneyi korumak için kullanılır. Özellikle kırk gün boyunca alkarısı adı verilen kötü ruhun anneye zara vereceğine inanıldığı için anne kırmızı renkli yazma örtmeye devam eder. “Sarılık yazması”, yeni doğmuş bebeğin sarılık olmasını

önlemek amacıyla bebeğe örtülen sarı renkli yazmadır. Özellikle doğumdan sonraki ilk on günde bu yazma bebeğin yüzünden eksik edilmez. Bu yazmanın kenarına bebek doğmadan önce yazmanın rengine uygun oya yapılarak bebek için hazırlık yapılır. “Sal yazması” özellikle ileri yaştaki bayanların öldüğünde tabutun üzerine örtülmesi için hazırlanmış oldukları yazmadır. Tabutun üzerine örtülmek için hazırlanan bu yazmanın bölgedeki diğer adı da “duvaklık” olarak geçmektedir. Bu yazma kadın için manevi değeri olan bir yazma olabileceği gibi sadece öldüğü zaman tabutun üzerine örtülmesi için de hazırlanmış olabilir. Bunun için genellikle yeşil renk yazmalar ve ona uygun olarak örülmüş oyalar tercih edilmektedir.

Yörede belirli dönemlerde, başörtüsü olarak beyaz örtü itibar görmektedir. Örneğin askere gidecek olan gençlerin boynuna beyaz örtü takılır. Beyaz örtü ile yolunun açık ve aydınlık olması temenni edilir. Hac ibadetini yerine getirmiş bayanlar ya da Umre ziyaretinde bulunan bayanlar da kutsal topraklara gittiğinin bir göstergesi olarak kalan ömürlerinde beyaz üzerinde desenleri olmayan başörtüleri takarlar. Söz kesilme anında gelinlik kızın boynuna kayınvalidesi tarafından beyaz başörtüsü örtülür. Beyaz örtü, evlenecek çiftin yuvasının aydınlık olması için tercih edilir. Çeyiz içerisinde siyah yazmalara ve oyalara pek yer verilmez. Siyah renge bölge halkının söyleyişiyle “şum” tutulur. Uğursuzluk getireceğine inanılır. Evden bir cenaze çıkmışsa o evin hanımı başına açık renkli örtü takmaz. Kenarında gösterişli oyalar olmayan sade başörtüleri takarak belirli bir süre yasını tutmaya devam eder.

Kırşehir yöresinde oyalı yazma ya da tülbentle yapılan örtünme biçimine “bürgü” adı verilir. Bürgü örtünme biçiminde, oyalı kenar kadının yüzüne gelecek şekilde başa örtülür, diğer kenar ise boyundan dolanarak başın üzerine açılır. Bürgü, aynı zamanda örten kadının evli olduğunun da bir göstergesidir. Bürgü, günümüzde bu işlevini yitirmeye başlamıştır. Son yıllarda genellikle belirli yaş üzerinde olanlar ve kısmen köylerde oturanlar bürgü yapmaktadır. Bu örtünme biçimine Mucur ve merkeze bağlı birçok köyde “dolama”, Özbağ köyünde “çalma”, Boztepe ilçesinde “çarlanma, bürünme” denilmektedir. Ayrıca “çar” kelimesi de örtü olarak kullanılmaktadır. Üçgen yapılmış bir yazmanın arkadan çaprazlama geçirilerek yanlardan sarkıtılması ile yapılan baş bağlama şekli de yörede oldukça yaygındır. Bu baş bağlama şekline Akpınar ve Akçakent ilçelerinde “keçik bağlama”, Boztepe ilçesinde ise “çergi” adı verilmektedir. Oyalı bir yazmanın açık bir şekilde herhangi bir bağlama yapılmaksızın başın üzerine atılmasına da “atki” adı verilmektedir. Ev içinde otururken veya örgü örerken tercih edilen bir örtünme biçimidir.

Kırşehir yöresini yansıtan aile fotoğraflarına bakıldığında özellikle 70’li ve 80’li yıllarda pul oylarının çok yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Beyaz tülbent etrafına dikilen, beyaz ip ve gri pul kullanılarak firkete ile örülen beyaz pul oyları gelinlik kızların ve yetişkinlerin oya sandıklarında mutlaka bulunması gereken bir oyadır. Beyaz tülbende yapılmış bu pul oyları günümüzde Kırşehir yöresi halk oyunları ekibinin kullanmış olduğu yöresel kıyafette baş tuvaleti olarak kullanılmaktadır. Aynı oya kırmızı ip ve kırmızı pul kullanılarak örüldükten sonra gelin allarının kenarına süs olarak da dikilmektedir. Fakat al kenarına firkete ile yapılan bu pullu oyların yerini günümüzde hazır olarak satılan kırmızı duvaklar almıştır.

Kırşehir yöresinde yıllara göre oya yapılan yazma ve tülbentlerin boyutu değişmektedir. 1970’li yıllarda desenli yazmalar oldukça küçüktür. Bu yazmalar kare şeklinde olup kenar uzunlukları 80 cm’dir. Bu yazmalar üçgen yapıldığında ya da “dolama, bürgü, çalma” adı verilen örtünme biçimlerinde kafanın tamamı tam olarak kapanmamakta ya da saçın arka kısmından bir bölüm açık kalmaktadır. Bu dönem yazmalarda genellikle basma tekniği kullanılmış olup çiçek desenleri sadece yazma kenarlarında göze çarpmaktadır. 1980’li yıllardaki yazmaların 70’li yıllardaki yazmalara göre daha büyük olduğu göze çarpmaktadır. Günümüzde ise oya yapılan yazmaların kenar

uzunlukları ve yazma boyları genişlemiştir. Bu uzunluklar üretici firmaya göre değişebilmekle birlikte yaklaşık 95-105 cm arasında değişmektedir. Yörede yazma ve tülbentlerin ince olanı makbul sayılmaktadır. Ne kadar ince ve zarif olduğunu göstermek için “Dil vursan yarıılır.” denilerek yazmanın inceliği karşı tarafa aktarılmış olur. Özellikle ileri yaşta bulunan hanımlar “ğafam ğalını götürmez” diyerek yazmanın ince olmasına özen gösterirler.

Amaç

Türk oyaları konusunda illerin oya el sanatını yansıtan en önemli arşivlerden birisi *Türk Oyaları Kataloğu*’dur (2001). Kırşehir yöresi ile ilgili olarak Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkarılan *Türk Oyaları Kataloğu* adlı eserde herhangi bir oya kaydına rastlanmamaktadır. Kırşehir yöresi özellikle boncuk oyaları konusunda önemli bir malzemeye sahiptir. Bugüne kadar hazırlanmış olan el sanatlarına yönelik tezlerde Kırşehir yöresi oyalara ait herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Kırşehir yöresine ait monografi çalışmalarında da oylarla ilgili verilere yer verilmemiştir. Bu konudaki tek çalışma Sema Etikan vd. tarafından hazırlanan *Kırşehir El Sanatları* adlı kitap çalışmasıdır (2020). Bu çalışmada Kırşehir yöresi oyaları, diğer el sanatları içerisinde değerlendirilmiş olup yöreye ait sınırlı sayıda oyaya yer verilmiştir. Orhan Acıpayamlı tarafından çıkarılan Anadolu ağızlarından yapılan derlemelerle oluşturulmuş olan *Zanaat Terimleri Sözlüğü*, birçok ile ait terim değeri kazanmış sözcük ihtiva etse de sözlükte ne oylarla ilgili ne de diğer el sanatları ile ilgili Kırşehir yöresi olarak kaydedilmiş söz varlığına yer verilmiştir (1976). Bu çalışma ile öncelikle Kırşehir yöresi oya sanatına yönelik söz varlığının derlenerek kayıt altına alınması ve oya el sanatı üzerinde herhangi bir terim çalışması yapılmamış olması sebebiyle Türk dilinde yapılacak olan terim çalışmalarına katkı sağlanması, amaçlanmıştır. Ayrıca oya el sanatına dair sözcüklerin hangi dilden alındığına yer verilerek Türk dilinin oya ile ilgili söz varlığında yabancı ve Türkçe sözcüklerin oranı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Kırşehir yöresine ait oya ile ilgili söz varlığı tespit etmek için derleme, tarama ve gözlem metodu birlikte kullanılmıştır. Bu alandaki söz varlığına ulaşmak için; yaklaşık on yıllık bir süre içerisinde oluşturulan kişisel arşivimizde yer alan Kırşehir yöresine ait 150 oya ve Kırşehir genelinden çekilen oya fotoğrafları kullanılmıştır. Bu fotoğraflar Çiçekdağı, Mucur, Boztepe, Akçakent, Akpınar ve merkez ilçeye bağlı yerleşim yerlerinden çekilmiştir. Kaynak kişilere yörede bulunan oyaları hatırlatmak amacıyla yöreden, çevre illerden ve oya arşivimizde bulunan oya fotoğrafları gösterilmiş, gösterilen oyanın Kırşehir yöresinde olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha önce o oyayı ördüğünü söyleyen kaynak şahıslardan oyanın nasıl örüldüğünü tarif etmesi istenmiş bazı oylar da onun tarifi doğrultusunda örülerek örnek oya çıkarılmıştır. Ulaşılan söz varlığı genellikle sözlüklere yansımadağı için kişilerin tariflerinden, oya ile ilgili deneyimlerimizden ve mevcut görselden yola çıkılarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Tespit edilen söz varlığı, *Derleme Sözlüğü* (DS), *Tarama Sözlüğü* (TS) ve *Kırşehir ve Yöresi Ağızları Sözlüğü* (KS) adlı sözlük çalışmalarından da kontrol edilerek bu alandaki söz varlığının adı geçen sözlüklere yansıma oranları tespit edilmiştir. Bu alandaki söz varlığının, *Güncel Türkçe Sözlük* ve etimolojik sözlüklerden faydalanılarak oya literatürüne hangi dilden geçtiği parantez içerisinde verilmiş, kökenine ulaşılamayan sözcükler için (?) konulmuştur. Ulaşılan söz varlığı anlamca en yakın olduğu kavrama göre altı başlık altında sınıflandırılmış ve bunlar da kendi içerisinde isimler ve fiiller olarak sınıflandırıldıktan sonra alfabetik olarak verilmiştir. Kaynak kişilerin ismini vermek istememesi sebebiyle kaynak kişi künyesine kaynakçada yer verilmemiştir.

Bulgular

Bölgede yapılan derleme, arşiv tarama ve yöredeki gözlemlerden yola çıkarak ulaşılan Kırşehir yöresi oya sanatına dair söz varlığını ve bunların anlamları şu şekildedir:

1. Oya Adlarını Yansıtan Söz Varlığı

Kırşehir yöresinde oya adı olarak kullanılan 57 söz varlığına ulaşılmıştır. Bu oya adlarından bazılarının diğer bölgelerde de rastlanırken bazıları sadece bu bölgeye has kullanımlardır. Oya adı olarak kullanılan bu söz varlığının hiçbiri GTS, DS, TS ve KS' de yer almamaktadır. Yöredeki oya adları ve anlamları şu şekildedir:

analıkızlı (T.+T.): Biri büyük diğeri küçük iki parçadan oluşan bir boncuk oyası örneğidir. Yörenin genelinde bilinen bir örnektir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

askermektubu (Ar.+Ar.): Mektup zarfı şeklinde boncukların dizilmesiyle oluşturulmuş bir boncuk oyası örneğidir. Bölgenin Mucur ilçesi ve ona bağlı olan köylerden yaygın bir şekilde görülür GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

bayramşekeri (T.+Far.): Bayram şekeri örneği yörede nakışta, oyada ve örgüde kullanılan bir örnektir. Her motifin ayrı bir renkten oluşacak şekilde örülen bir oyadır. Mekik oyasında da renk renk çiçekler şeklinde örülür GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boncuklu kuşdili (T.+T.+T.): Kuş dili oyasının kenarına boncuk konularak yapılmış şeklidir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

biber oyası (Rum.+T.): Ebruli iple örülen, bibere benzeyen bir iplik oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boynubükük (T.+T.): Yana doğru eğilmiş çiçeklere benzeyen bir boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

cimcime (T.): DS'de her şeyin küçüğü olarak anlamı verilen cimcime kelimesi yörede bir aynı adla anılan boncukla yapılan oya için de kullanılmaktadır. Çiçek ve yapraklardan oluşan örümcekli bir boncuk oyasıdır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

çamdalı (T.+T.): Kat kat çam ağacının dallarına benzeyen bir tür boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

dansöz (Fr.): Boncuklu ya da boncuksuz şekillerde yapılabilen salkımları olan bir oya türü (Etikan vd. 2020, s. 208).

doktorgöbeği (T.+T.): Yuvarlak daireler şeklinde örülmüş bir boncuk oyası örneğidir. Yörede çok bilindik bir örnek adıdır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

domates oyası (Rum.+T.): Boncukla ya da ebruli iple örülen, domatese benzeyen bir oya örneği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

domdomşekeri (T.+Far.): Özellikle renkli iplerle yapılan, bayram şekerine benzeyen bir tiğ oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

dut oyası (T.+T.): Duta benzeyen bir boncuk oyası örneğidir. Günümüzde pek yapılamamakla birlikte geçmişte çok yapılmış örneklerden biridir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Ecevitburnu (T.+T.): Hafif yana doğru yatık olan bir boncuk oyası örneğidir. Çevre illerden Aksaray ve Konya'da da aynı adla bu oya örneği bilinmektedir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

fukara oyası (Ar.+T.): Elde kalan boncukların değerlendirilerek örüldüğü, çok renkli bir oya örneğidir. Bu oyayı yörede çoğu kişi dışarıda örtünmek istemez. Genellikle gündelik yazmalarda tercih edilir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

gelinbohçası (T.+T.): Bohçaya benzeyen ortası büzgülü bir iplik oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

gelincikçiçeği (T.+T.): Gelincik çiçeğine benzeyen, siyah ve kırmızı tonların kullanıldığı bir iplik oyası (Etikan vd. 2020, s. 210) GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

gelindişi (T.+T.): Beyaz boncuk, beyaz iple örülen bir boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

gülenyüz (T.+T.): İki renk iple örülen bir tığ oyasıdır. Gülen insan yüzüne benzediği için bu adla anılmaktadır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

halhal (Ar.): Plastik küçük halkaların üzerine çiçek motifleri yapılarak bunların yan yana dizilmesi ile oluşturulmuş bir iplik oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kale (Ar.): İğne oyasında çiçek motiflerinin arasına yapılan, bazı yörelerde dağ da denilen ara motifi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kelebek oyası (T.+T.): Kelebeğe benzeyen boncuklu bir oya örneği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

keloğlan (T.+T.): Bölgedeki yeni oya örneklerindendir. Tıgla veya iğne ile yapılan çeşitleri vardır. Kırpiksiz olması sebebiyle bu ad verilmiştir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Kesikköprü (T.+T.): Kesikköprü Kırşehir’de bulunan tarihî bir yapıdır. Oya köprüye benzetildiği için bu oyaya yörede bu ad verilmiştir. Boncuklu bir tığ oyasıdır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kesmeşeker (T.+Far.): Boncukların iğne ile kare kare dizilmesi ile oluşturulan boncuklu bir iğne oyasıdır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

keşdüzmesi (Far.+T.): Boncukların iğne ile dizilmesiyle örülen bir oya örneğidir. Mucur ilçesi ve köylerinde yaygındır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

koyungözü (T.+T.): Eski bir boncuk oyası örneğidir. Koyun gözüne benzediği için bu ad verilmiştir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kuşdili (T.+T.): İğne oyası terminolojisinde kaya tekniği olarak bilinen oyanın bölgedeki adıdır. Akpınar ilçesi ve köylerinde yaygındır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kuşgözü (T.+T.): Küçük bir göbek etrafına boncuk dizilerek yapılmış bir tığ oyasıdır. Göbek biraz büyük olduğu zaman koyungözü olarak da geçmektedir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Kürt oyası (T.+T.): Örneği ne olursa olsun, kalın, özellikle siyah ip beyaz boncukla örülmüş yassı dantel kalınlığında olan oyaların bölgedeki genel adı GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

laleçiçeği (Far.+T.): Sutaşı üzerine tığ yardımı ile lale deseni oluşturularak örülen bir ip oyası örneği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

maydanoz oyası (Rum.+T.): Yeşil boncuk ve yeşil iplikle örülen, maydanoza benzeyen boncuklu bir iğne oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

mercimekçiçeği (Far.+T.): Küçük çiçekleri olan tıgla örülen bir iplik oyasıdır. Boncuklu şekli mercimek, iple olan şekli mercimek çiçeği olarak adlandırılmaktadır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

mercimek oyası (Far.+T.): Küçük çiçekler şeklinde örülmüş bir boncuk oyasıdır. Az boncuk kullanıldığı için genellikle hediyelik oyalarda tercih edilen bir örnektir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Mevlana oyası (Ar.+T.): Semah hâlindeki semazene benzeyen bir tığ oyası (Etikan vd. 2020, s. 214) GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

muska oya (Ar.+T.): Üçgen muskalara benzemesi sebebiyle bu adı almıştır. Hem boncuk oyası olarak hem de iğne oyasında muska oya mevcuttur GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

muz oyası (Ar.+T.): Sarı ve beyaz ebruli iple örülen, muza benzeyen bir ip oyası örneği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

papatya oyası (Rum.+T.): Boncukla ya da sarı beyaz yeşil tonları olan ebrulî iple örülen papatyaya benzeyen bir oya GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

söğütyaprağı (T.+T.): Zincir üzerine ya da tren yolu üzerine yapılan, aralıklı yapraklar şeklinde oluşturulan bir boncuk oyası. *Zanaat Terimleri Sözlüğü*'nde kayıtlı olan bir oyadır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

subaysırması (T.+T.): Orta Anadolu illerinde yaygın olarak görülen bir örnektir. Su dalgası şeklinde eğriler olarak giden bir boncuk oyasıdır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

sutaşı (T.+T.): Sutaşına benzeyen, sağa sola kavisleri olan bir boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

sürmeligöz (T.+T.): Siyah boncuk, beyaz iple örülen, göz motifine benzeyen bir boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

şakşuka (?): Arpa boncuk ve çiçek şeklinde hazır boncukların kullanılmasıyla örülen bir boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

tavukcırnağı (T.+T.): Tavuk ayağına benzeyen bir örnek adıdır. Yün örgüde de aynı adla bir örnek adı mevcuttur GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

tavukgötü (T.+T.): Yuvarlak bir göbek etrafına boncukların dizilmesiyle örülen boncuklu bir tığ oyası DS (-), TS (-), KS (-).

tepe oyası (T.+T.): Üçer zincir çekilip taban batıkları yapıldıktan azaltma tekniği ile dağ motifinin yapıldığı, tepe noktasına çiçek motifinin eklendiği tığ oyası DS (-), TS (-), KS (-).

tırtıl (Erm.): Tırtıla benzeyen bir iplik oyası DS (+), TS (-), KS (-).

trenyolu (Fr.+T.): Genellikle boncuk oyalarına zemin olarak örülen düz bir oyadır. Tek olarak da kullanılmaktadır. GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Türkan Şoray Kirpiği (T.+Far. ek +T.+T.): Özellikle yün örgüde yaygın bir örnek adıdır. Kırşehir yöresinde göze benzeyen bir oyaya da bu ad verilmektedir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

üçlügiden oya (T.+T.+T.): Üç sıra gidilerek yapıldığı için bu adı almıştır. Boncuk ya da iplik oyası olarak farklı şekilleri vardır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

yedidağçiçeği (T.+T.+T.): Renkli çiçeklerden oluşan bir boncuk oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

yengenyengyeküstü (T.+T.+T.): Birbirine arkasını dönmüş motiflerden oluşan bir oyadır. Hem boncuk hem de iplik oyası olarak yörede farklı biçimleri vardır. Örnek, dantel

ve nakış el sanatında da motif olarak kullanılmaktadır. GTS'de “*eltieltiyeküstü*” olarak kayıtlıdır GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

ylansırtı (T.+T.): Trenyolu oyasına benzeyen boncuklu bir iğne oyası GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

zambak (Ar.): Özellikle mor renk iple örülen zambak çiçeğine benzeyen bir ip oyası (Etikan vd., 2020: 209)

Zeki Müren göbeği (Ar.+T.+T.): Yuvarlak bir göbek etrafına boncuk dizilerek oluşturulmuş bir tığ oyasıdır DS (-), TS (-), KS (-).

zenginsalatası (Far.+ İt.): Çok emek ve diğer oyalara göre fazla boncuk isteyen bir boncuk oyasıdır. Mucur, Boztepe ilçelerinde bu örneğe çokça rastlanır DS (-), TS (-), KS (-).

zikzak oyası (Fr.+T.): Bazı yörelerde “*sığırsidiği*” de denilen zikzaklar şeklinde ilerleyen boncuklu bir tığ oyası DS (-), TS (-), KS (-).

2. Oyada Kullanılan Teknikler ve Bunların Uygulamasına Yönelik Söz Varlığı

Kırşehir yöresi oya el sanatına yönelik teknikleri ifade etmek için kullanılan 9 isim, 9 fiil olmak üzere 18 söz varlığına ulaşılmıştır. Bu söz varlığı GTS, TS, DS ve KS’ de burada verilen terim anlamları ile yer almamaktadır. Oya el sanatına yönelik teknikler ve bu teknikleri yansıtan kavramların anlamları şu şekildedir:

İsimler

çim (T.): Boncuk ve iplik oylarında yazmanın veya tülbindin üzerine yapılan yeşil zemin GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

goşan (T.): Oyayı yazmaya tutturmak amacıyla çekilen düz zincir. Sıçan, tırabzan da denilmektedir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

ikili tırabzan (T.+?): Tırabzan adı verilen ilmek tekniğinin baş dolayarak yapılmış, uzun biçimi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

örümcek (T.): İpin uzatılarak üçüncü bir ipin sıkıştırılmasıyla yapılan düğümlenme tekniği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

sıçan (T.): Goşan, tırabzan da denilen bölüm GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

sıkı iğne (T.+T.): Tığın üzerine iplik almadan, istenen yere doğrudan batılarak yapılan bir örgü tekniği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

tırabzan/trabzon (Far.): Goşan ve sıçan da denilen bir batma tekniği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

zincir (Far.): İpin tığ ile sürekli iç içe geçirilmesiyle yapılan düğümlenme tekniği GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

zürafa (Ar.): İğne oyasının başlangıç aşamasında kumaşla ana ögeyi birleştiren bölümdür. İğne oyasının temelidir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Fiiller

baş çek- (T.+T.): Üzerine oya başlamak amacıyla yazmanın dört kenarına yetecek kadar zincir çekme GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

doldur- (T.): Bir göbeğin ya da örümceğin etrafını çeşitli batma teknikleri ile doldurmak, kaplamak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

düşür- (T.+T.): Yapılan oyayı çok sıkı ya da çok gevşek olmayacak şekilde istenilen biçimde örmek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

goşan çek- (T.+T.): “Goşan” denilen bölümü yapmak, tırabzan çekmek, sıçan çekmek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

şılık şılık ör- (T.+T.): Örgünün veya oyanın olması gerektiğinden daha gevşek örmek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

sırçan çek- (T.+T.): Sıçan denilen bölümü oluşturmak, goşan çekmek, trabzon çekmek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

örümcek çek- (T.+T.): Örümcek olarak bilinen örgü tekniğini uygulamak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

tırabzan çek- (Far.+T.): Bk. Goşan çekmek ve tırabzan çekmek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

zincir çek- (Far.+T.): Zincir tekniğinin uygulanması GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

3. Renk Adları ile İlgili Söz Varlığı

Kırşehir yöresinde oya malzemesi alınırken kullanılan bazı renk adları mevcuttur. “sarı, kırmızı, mavi” gibi ana renklerin dışında özellikle doğadan benzetme yoluyla aktarılan renk adları da karşımıza çıkmaktadır. Bu renk adları yörede özellikle boncuk seçilirken yaygın olarak kullanılmaktadır.

ateş kırmızısı (Far.+Ar.): Koyu kırmızı tonunda boncuk rengi GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

bal sarısı (T.+T.): Bal rengine olan sarı tonu (boncuk için) GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

civciv sarısı (T.+T.): Çok açık sarı tonu (boncuk için) GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

gök mavisi (T.+Ar.): Açık renk maviye bölgede verilen ad GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

inci beyazı (T.+Ar.): İnci parlaklığında ve rengine olan (boncuk için) GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kabak çiçeği (?+?) > (T.+T.): Turuncuya çalan, kabak çiçeğine benzeyen boncuk rengi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

ördekbaşı yeşili (T.+T.): Laciverte de çalan koyu bir yeşil tonu GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

su beyazı (T.+Ar.): İçerisinden geçen ipin görülebileceği şekilde saydam beyaz renkte olan (boncuk için) GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

yumurta sarısı (T.+T.): Parlak olmayan, yumurtanın ortasındaki sarı renkte olan (boncuk için) GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

4. Oya Türlerini Anlatmak için Kullanılan Söz Varlığı

Kırşehir yöresinde oya türlerini anlatmak için genel olarak oyada kullanılan malzemeler esas alınmıştır. Yörede en yaygın oya türü olarak boncuk oyaları karşımıza çıkmaktadır. Yörede oya türlerini anlatan 9 söz varlığının ikisi GTS'ye yansırken diğerleri terim sözlüklerine ve diğer sözlüklere yansımamıştır.

düz oya (T.+T.): Dışa doğru çıkıntıları fazla olmayan aynı örüntünün çok sık tekrarlandığı sıralı oya biçimi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

pul oyası (Far.+T.): Pul adı verilen boncuğunun kullanıldığı oya türü GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boncuk oyası (T.+T.): Boncukla örülen oyaların genel adı GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

iplik oyası (T.+T.): Boncuk kullanılmadan tığ ile örülen oya türü GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

mekik oyası (Far.+T.): Mekik adı verilen oya örme aracı ile örülen oya türü GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

firkete oyası (İt.+T.): “U” şeklinde firkete adı verilen eğilmiş demirle örülen oya türü GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

iğne oyası (T.+T.): İğne ile farklı düğüm teknikleri kullanılarak oluşturulan oya türü GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

serum oyası (Fr.+T.): Serum hortumu, ya da sinek ilacı içerisindeki hortum küçük halkalar şeklinde kesilerek oya malzemesi olarak kullanılmaktadır. Bu hortumlar kullanılarak örülen oyalara yörede serum oyası adı verilmektedir GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

yalancı mekik oyası (T.+Far.+T.): Mekik oyasını bilmeyenlerin kalın yorgan ipi üzerine sık iğne tekniğini kullanarak ördükleri, mekik oyasına benzeyen bir tığ oyası türü GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

5. Oya Yapımında Kullanılan Malzemeleri Karşılama İçin Kullanılan Söz Varlığı

Kırşehir yöresinde oya yapımında kullanılan malzemeleri karşılamak için kullanılan 21 söze ulaşılmıştır. Yörede boncuk oyalарının yaygın olması sebebi ile kullanılan malzemelerin çoğunu boncuk adları oluşturmaktadır. Bu adlardan GTS’ de bir tanesi kayıtlıdır. DS, TS ve KS’ de bu sözcüklerden hiçbirisi kayıtlı değildir.

arpa boncuk (T.+T.): Arpa tanesi kadar iri olan, oya örmekte kullanılan bir tür boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boru boncuk (T.+T.): Şişe boncuk da denilen, oya örmek için kullanılan uzun boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boncuk iğnesi (T.+T.): Dökülen ya da herhangi bir şekilde ipinden ayrılan boncukları oya ipine geçirmek için kullanılan normal dikiş iğnesinden daha ince olan iğne GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

bürgü boncuğu (T.+T.): Oya örmek için kullanılan küçük boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

cimcime boncuk (T.+T.): Çiçek ve yapraklardan oluşan kolye yapmak için de kullanılan, normal ola boncuklarına göre daha iri olan, bir tür boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

ebruli boncuk (Far.+T.): Işığa göre renk değiştiren yanardöner, ebrulî, polat boncuk olarak da bilinen bir boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

ebruli ip (Far.+T.): Yaklaşık bir metre uzunlukta renk değiştiren belirli bir örüntü düzeni içerisinde üretilmiş oya ipi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

eğgi (T.): “U” harfine benzeyen düz bir metalin bükülmesi ile oluşturulmuş, firkete adı verilen oyayı örmekte kullanılan oya aparatı, firkete GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

emniyet iğnesi (Ar.+T.): Kartona sarılmış oyayı kaymaması için tutturmaya yarayan çengelli iğne GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

floş ip (Fr.+T): Oya örmekte kullanılan naylon ip GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

halka (Ar.): Hortumdan daha geniş olan oya örmekte kullanılan plastik halka GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

hortum (Ar.): Hazır alınan ya da sinek ilacı içerisindeki hortumun ince ince kesilmesi ile oluşturulan küçük halka GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

inci boncuk (T.+T.): Normal oya boncuklarından daha büyük olan, inciye benzeyen oya örmekte kullanılan bir tür boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kesme boncuk (T.+T.): Kenarları yuvarlak olmayan, kenarları düzleştirilmemiş olan boncuk çeşidi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kireç boncuk (Far.+T.): Rengi parlak olmayan, kireç renginde olan beyaz renkli boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kum boncuk (T.+T.): Diğerlerine göre daha küçük taneli, yuvarlak boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

polat boncuk (Far.+T.): Işığa göre renk değiştiren, ebruli boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

şişe boncuk (Far.+T.): Bazı yörelerde oklava boncuk da denilen, oklava gibi uzun ince boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

taş boncuk (T.+T.): Parlak olmayan, mat küçük boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

tığ (Far.): Oya vb. diğer el işlerinde ipi düğümlemek için kullanılan farklı numaraları olana örme aracı GTS (+), DS (-), TS (-), KS (-).

yanardöner boncuk (T.+T.+T.): Petrol renginde olan ışığa göre renk değiştiren küçük oya boncuğu, ebruli boncuk GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

6. Oya El Sanatına Yönelik Diğer Söz Varlığı

Kırşehir yöresinde yukarıdaki oya sanatında kullanılan fakat yukarıdaki başlıklarla uyuşmayan 18 söz varlığına ulaşılmıştır. 8'i isim, 10'u fiil olan bu kavramların hiçbirisi GTS, DS, TS ve KS' de yer almamaktadır.

İsimler

ağır oya (T.+T.): Örmesi zor olan, çok emek isteyen oya GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

baş (T.): Yazmanın bir ucundan diğer ucuna kadar olan kısmı, kenar GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

dal (T.): Oya örmek için çerçi ya da tuhafiyeden alınan yaklaşık 20-25 cm uzunluğundaki boncuk dizisi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

kenar (Far.): Yazma veya tülbendin bir uçtan diğer uca kadar olan uzunluğu GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

oyanın düzü (T.+T.): Boncuk ve iplik oyalarında oyanın batış yönünü gösteren tarafı GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

oyanın tersi (T.+T.): Boncuk ve iplik oyalarında oyanın batış yönünün tersini gösteren taraf GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

üstten atma (T.+T.): Keçik adı verilen bağlama şeklinin arkaya atılmasıyla oluşan baş bağlama şekli GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

yiğni oya (T.+T.): Çok kalın olmayan ince oya GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Fiiller

akıt- (T.): Dal ya da salkım hâlinde bulunan boncuğu bulunduğu ipten oya örülecek olan ipe aktarmak, kaydırmak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

baş dola- (T.+T.): Tırabzan çekmek ve batış şeklini uzun tutmak için tığın başına ip almak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

baş var- (T.+T.): 1.Tülbentin ya da yazmanın oya yaparken bir kenarından diğer kenarına varmak 2. Örülen oyanın bir kenara yetecek ölçüde uzunluğa ulaşması GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

başını çık- (T.+T.): Bir başından diğer başına vardıktan sonra yazmanın diğer kenarına geçmek, başı geride bırakmak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

başla- (T.): Oyayı oluşturmak için ilk ilmeği atmak ya da oya, yazma veya tülbent üzerine tutturuluyorsa ilk tığ batısını yapmak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boncuk al- (T.+T.): Boncuk oyalarında boncuk koyma zamanı gelince oya ipi üzerindeki boncuğu batılacak yere koymak için hazırlamak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

boncuk koy- (T.+T.): Boncuk oyalarında istenilen sayıdaki boncuğu gerekli olan yere koyarak sabitlemek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

gıvır- (T.): Yazma veya tülbentten diğer dokumaya bağlı olduğu saçaklı kenarının oya yapılmadan önce içe doğru dikilmesi GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

oya çek- (T.+T.): Bitmiş bir oyayı yazma veya yemeni kenarına dikmek GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

tepesine bat- (T.+T.): Oyada veya örgüde alttaki tırabzanın üstüne veya mevcut bir sıkkı iğnenin üstüne batmak GTS (-), DS (-), TS (-), KS (-).

Sonuç

Oyalar hem verilmek istenilen mesaj hem de sanatsal olarak kullanılan terminoloji açısından iki dili olan bir el sanatıdır. Kırşehir yöresinde hanımların baş bağlama şekilleri, başörtüsü renkleri, kullanılan boncukların kalitesi, yazma etrafına yapılan oya çeşitleri, doğum, evlenme, ölüm, askere gitme gibi özel günlerde farklılık göstermektedir. Bu dönemlere ait örtünme kültürü genellikle oyalı yazmaların tercih edilmesi sebebiyle oya ile ilgili söz varlığına da yansımıştır.

Bu çalışmada oya el sanatında kullanılan oya adlarını yansıtan 57, oyada kullanılan teknikler ve bu tekniklerin uygulama biçimlerini yansıtan 18, oyadaki renk adlarını gösteren 9, oya türlerini anlatmak için kullanılan 9, oyada kullanılan malzemeleri karşılamak için 21, bunların dışında oya el sanatı ile ilgili olan 18 olmak üzere toplam 131 söz varlığına yer verilmiştir.

Oya sanatında kullanılan söz varlığının kökenine bakıldığı zaman Türkçe kelimelerin ağır bastığı görülmektedir. Tamlamaları oluşturan kelimelerle birlikte değerlendirildiğinde terimlerin oluşumunda 179 Türkçe, 21 Farsça, 18 Arapça, 5 Fransızca, 4 Rumca, 2 İtalyanca sözcükten yararlanıldığı görülmektedir. Yabancı dilden geçen sözcükler genellikle halkın gündelik yaşamda çok sık kullandığı sözcüklerdir. Oya sanatındaki söz varlığının genellikle Türkçe sözcüklerden oluşması bu sanatın Türklere özgü bir sanat olması yönünde çağrışımlar yapmaktadır.

Oyalarla ilgili genel söz varlığı konusunda GTS'de de bazı düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Mekik oyası ve iğne oyası GTS'de kayıtlı iken onlarla eşdeğer olan boncuk oyası, firkete oyası, iplik oyası gibi oya terimlerinin olmaması GTS için bir eksikliktir.

Birçoğu DS’de yer almayan yukarıda kısmen açıklanmaya çalışılan oya terminolojisi Türkçenin söz varlığı açısından çok önemlidir. Halkın yaşayış biçimini, kültürünü yansıtan oylar, dil açısından önemli bir el sanatıdır. Bu konuda her yörenin oyları ayrı ayrı incelenmeli, Türkçenin bu alandaki zenginliği ortaya çıkarılmalıdır.

Kırşehir yöresinde özellikle 70, 80 ve 90’lı yılları kapsayan zengin bir boncuk oyası kültürü hâkimdir. Fakat çağımızda birçok alanda olduğu gibi oyalarda da makineleşme dönemi başlamıştır. Yöredeki boncuk oyları artık sadece belirli yaş kuşaklarının tercih ettiği oylar konumuna düşmüştür. Modası geçtiği düşünülerek çöpe atılan ya da kermeslere satılması için verilen boncuk oyları sadece kültürel açıdan değil, Türk dilinin söz varlığı açısından da büyük bir kayıptır.

Boncuk oyları açısından zengin bir malzemeye sahip olan Kırşehir yöresine *Türk Oyları Kataloğu* adlı çalışmada yer verilmemesi yöre için ve kültür tarihi için büyük bir kayıptır. En azından elde bulunan oylar değerlendirilerek bunların dil, güzel sanatlar, gösterge bilim vb. çeşitli alanlara hizmet edecek şekilde arşivlenmesi gerekmektedir.

Günümüzde Kırşehir yöresinde boncuk ve pul oyası ören ve kullanan neredeyse kalmamıştır. İnternet veya Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla iğne oyası öğrenen Kırşehir hanımlarından bazıları bu yolla aile ekonomisine katkı sağlamaya başlamıştır. İnternetin ve diğer ulaşım ağlarının gelişmesiyle bölgesel olan oya ile ilgili söz varlığı, bölgesellikten çıkarak genel terminolojiye yaklaşmaya başlamıştır. Yörenin kendine has örnek ve motif adları da bölgenin resmi bir arşivinin olmaması sebebiyle unutulmaya yüz tutmaktadır. Bu alanda yöre oylarının görsellerinin olduğu bir arşivin kültür ve sanat hizmetleri kapsamında hazırlanması ve eldeki özel koleksiyonların alana kazandırılması gerekmektedir.

Kısaltmalar

Ar. Arapça; **DS** Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü; **Erm.** Ermenice; **Far.** Farsça; **Fr.** Fransızca; **GTS** Güncel Türkçe Sözlük; **T.** Türkçe; **TS** XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü.

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, O. (1976). *Zanaat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERDOĞAN, S. (2020). “Anadolu Ağızlarındaki Oya Adları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”. *Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 101: 199-214.
- ERDOĞAN, S. (2020). “Türk Oylarının Dili”. 12. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu* (21-23 Ekim 2020). Ankara: 885-896.
- ETİKAN, S. vd. (2020). *Kırşehir El Sanatları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- GÜNDÜZ, A. (2006). *Türkmen Yurdu Kırşehir Tarihi, Aşireti, Cemaatleri, Boyları*. Çorum: Karam Yayınları.
- GÜNŞEN, A.(2006). *Kırşehir Yöresi Ağızları Sözlüğü*. Ankara: Ocak Yayınları.
- KAHVECİOĞLU, M. - A. BAŞIŞOĞLU (2001). *Türk Oyları Kataloğu*. 2 Cilt. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türk El Sanatları* (1993). Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.

Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (1993). 12 C., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (1988). 6 C., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.